Luonnonvarakeskus

3451/00 00 02 00/2024

9.10.2024

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025, pe 11.10.2024 klo 9.00 (HE 109/2024 vp)

Eduskunta
Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Antti Asikainen

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Tutkimuksen rahoituksen kokonaismäärän ennakoidaan kasvavan, mutta sen kohdistuminen muuttuu ja myös rahoituksen jakamisen organisointi muuttuu merkittävästi. Uudet rahoitusinstrumentit tukevat talouden uudistumista ja julkisen talouden tasapainottamista. Niiden avulla kyetään tukemaan uuden osaamisen syntymistä myös metsäalaa eteenpäin vievään tutkijapooliin. Rahoituksen siirtyminen erityisesti Business Finlandin ja Suomen Akatemian jakamaksi ja rahoituksen väheneminen sektoriministeriöistä voi vaikuttaa merkittävästi rahoituksen kohdentumiseen. TKI -rahoituksen kohdentumista on siksi seurattava ja varmistettava että jatkossakin rahoitusta kohdistuu metsäbiotalouden raaka-ainepohjan, resilienssin ja metsäbiotalouden arvonlisän nostoon tähtäävään tutkimukseen.

2 Lausunto

Metsiin liittyvän tutkimusrahoituksen merkitys ja turvaaminen

Metsiin liittyvä empiirinen tutkimus on pitkäjänteistä ja vaatii sitoutumista metsien kehityksen seurantaan jopa kymmeniksi vuosiksi. Tutkimusrahoituksen muuttuminen projektiluontoiseksi haastaa arvokkaiden, seurantoihin pohjautuvien tutkimuksien perustamisen, ylläpidon ja kokeiden seurantamittaukset. Luken tutkimusmetsien pinta-alat ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana pienentyneet huomattavasti eri syistä. Tällä hetkellä eri puolilla Suomea sijaitsevien 11 tutkimusmetsän pinta-ala on yhteensä noin 18 000 hehtaaria. Tämän lisäksi tutkimusmetsien ulkopuolelle sijoittuu tätäkin suurempi määrä erilaisessa seurannoissa olevia koemetsiköitä. Näistä saatavat tulokset palvelevat koko Suomen metsäsektoria ja niitä hyödynnetään myös muissa tutkimuslaitoksissa, yrityksissä ja poliittisen päätöksenteon tukena.

Politiikkatoimin tulisikin turvata kokeellisen toiminnan edellytykset, jotta arvokkaita seuranta-aineistoja ei menetetä. Lisäksi korostamme edelleen, että politiikkatoimin tulisi vahvasti edistää TKI-mallia, joka tukee ylihallituskautista, haastelähtöistä ja ratkaisukeskeistä TKI-toimintaa (sellaisista aiheista kuten biotalousstrategiassa mainittu arvonlisän nostaminen tai suomalaisen ruuantuotannon kilpailukyvyn vahvistaminen, siirtymä puhtaaseen energiaan).

T&K -rahoituksen tulee luoda strategisia painopisteitä suurten haasteiden ratkaisemiseksi.

Tämä toteutetaan TKI-ohjelmamuotoisilla rahoitusinstrumenteilla, joissa hyödynnetään ja vahvistetaan innovaatioarvoketjun eri toimijoiden yhteistyötä (esimerkki Hiilestä kiinni ohjelma). Koordinoitu TKI -ohjelmien rahoitusmalli

kansallisesti merkittävien haasteiden ratkaisemiseksi edellyttää suurten tutkimusrahoittajien (BF, SA, ministeriöt) yhteistyötä siten, että ohjelma kattaa perustutkimusta, soveltavaa tutkimusta, pilotointeja ja yrityshankkeita.

Ohjelmamuotoinen malli täydentää nyt käytössä olevia rahoitusinstrumentteja ja tuo niiden rinnalle strategisen instrumentin, jonka tavoitteenasetanta voi lähteä hallitusohjelman tavoitteista.

Metsiin ja metsäsektoriin liittyvät TKI-tarpeet

Suomalaisten metsien ja metsäsektorin kehittämisen osalta Luonnonvarakeskus haluaa painottaa seuraavia moniulotteista teemoja, jotka tunnistettiin jo Kansallisen metsästrategian 2035 valmistelussa (KMS2035). Aihepiirin tutkimuksen tarve on strategian valmistumisen jälkeen korostunut entisestään. Aihepiirin tutkimus tuottaisi ratkaisuja niin Suomeen kuin muuallekin boreaalisiin metsiin. Siksi Luonnonvarakeskus toivoo näiden aiheiden olevan merkittävässä roolissa tulevaisuuden TKI-panostuksissa.

Luonnonvarakeskuksen näkemyksen mukaan merkittäviä tutkimusteemoja ovat:

Metsien kasvu, terveys ja monipuolistuva metsänhoito. Kotimaisen puun kysyntä on kasvussa voimistuvan kysynnän ja geopoliittisten kehityskulkujen vuoksi. Tulevaisuudessa metsien kasvukyky, terveys, metsien kestävä ja monitavoitteinen hyödyntäminen sekä tulevaisuuden puun tarjonnan pitkäjänteinen turvaaminen edellyttävät metsiköiden, metsien ja metsäalueiden rakenteen monipuolistamista sekä aktiivista metsien hoitoa ottamalla entistä painokkaammin huomioon tulevaisuuden kasvuolosuhteet ja ennakoimalla riskejä. Metsien kasvua ja resilienssiä voidaan ylläpitää monipuolistamalla metsänkäsittelyvalikoimaa sekä pitämällä huolta metsien terveydestä ja monimuotoisuudesta.

Elonkirjoa talousmetsissä. Aihepiirin tutkimuksen tulosten avulla on mahdollista tukea metsäalan monipuolistamisen, uudistumisen ja osaamisen kehittämisen näkökulmasta. Tutkimuksella voidaan tuottaa tietoa metsien käsittelytapojen biodiversiteettivaikutuksista luonnon monimuotoisuuteen ja lisätä talousmetsien luonnonhoidon tehoa ja vaikuttavuutta pitkällä tähtäimellä. Talousmetsien monimuotoisuuden osalta tutkimuksessa olisi siirryttävä rakennepiirteiden tutkimuksesta vahvemmin uhanalaisten ja vaarantuneiden lajien ja eri luontotyyppien esiintymisen tutkimuksiin. Lisäksi yhtenä keskeisenä TKI-kohteena ovat tulosperusteiset tuet metsänomistajille. Niiden avulla voidaan tehostaa sekä julkisten tukivarojen käyttöä, sekä edistää ympäristötavoitteita samalla myös tuoda tarjolle uusia markkinapohjaisia tuki-instrumenttejamarkkinavetoisesti.

Metsäalan uudistuminen. Metsien kestävän hyödyntämisen edellytys on ekologisesta perustasta huolehtiminen, laaja hyväksyttävyys ja oikeudenmukaisuus. Edellytyksistä huolehtiminen vahvistaa vihreää siirtymää, kilpailukykyä, huoltovarmuutta, sekä sopeutumis- ja uudistumiskykyä. Suomalaisen metsäalan jatkuvuus edellyttää omaehtoista, ennakoivaa uudistumista ja avointa ja vuorovaikutteista toimintatapaa kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla. Metsien käytön hyväksyttävyyttä voidaan lisätä eri tavoin muun muassa siten, että metsäpolitiikan keinovalikoima, hanketoiminta ja viimekädessä toiminta metsissä edistää metsätalouden lisäksi muiden

käyttömuotojen mahdollisuuksia ja yhteensovittamista sekä tukee muiden toimialojen strategisia tavoitteita.

Metsästä arvonlisää koko arvoketjusta. Metsäarvoketjujen hyödyntäminen kestävästi osana uudistuvaa biotaloutta vaatii integroinnin tiiviimmin teollisuuspolitiikkaan. Näin voidaan vahvistaa kilpailukykyisyyttä ja huoltovarmuutta kansallisesti ja EU-tasolla. Biokiertotalous vahvistaa metsäarvoketjujen pää- ja sivuvirtojen entistä resurssitehokkaampaa ja innovatiivisempaa hyödyntämistä ja täten saadaan myös parhaimmillaan myös uusia arvonlisälähteitä mm uusien tuotteiden muodossa. Tämä edellyttää vahvaa TKI- panostusta koko arvoketjun matkalla raaka-aineista lopputuotteisiin saakka.

Luonnonvarakeskuksen julkaisemat visionääriset raportit kuvaavat alan tulevaisuuden mahdollisuuksia, keskittyen metsäsektorin arvonlisäyksen kasvattamiseen (Suomi elää metsästä myös 2035) ja hiilidioksiditalouteen liittyen yhteistyössä VTT:n kanssa (Päästäjästä tuottajaksi).

Metsäalan tukien rahoitus

Metsätalouden suorista tuista vuosittain selvästi suurimman osuuden muodostaa taimikon ja nuoren metsän hoidon tuki (ml. tuki pienpuun keräämiseen). Nämä julkiset tuet ovat lisänneet todennäköisyyttä taimikonhoidon toteuttamiselle. ja taimikon hoidon tukemisella on saavutettu tavoiteltuja vaikutuksia. lisäten investointeja taimikonhoitoon, kun tukiin liittyi myös neuvonta. Nyt yksinkertaistettu tuen hakeminen lisännee tukirahojen käyttöä. Taimikonhoidon oikea-aikaisuus ja pinta-alojen nostaminen ovat keskeinen keino parantaa tulevaisuuden metsäbiotalouden tuottoa. Siksi on seurattava tukirahojen riittävyyttä ja tutkittava tukien vaikuttavuutta.

3 Lausunnon tiivistelmä

TKI -rahoituksen painopisteiden ja rahoituksen jakajien muuttuessa on varmistettava metsiin ja koko metsäbiotalouteen kohdistuvan soveltavan, esikaupallisen tutkimuksen jatkuvuus. Esimerkiksi pitkäaikaisten aineistojen jatkuvuuden varmistaminen projektirahoituksella on haastavaa. Ohjelmamuotoiset, perus- ja soveltavaa tutkimusta ja pilotointia sisältävät instrumentit ovat jatkossa keskeisiä, jotta innovaatiot saadaan vietyä kaupalliselle tasolle saakka. Metsäbiotalouden näkökulmasta raaka-aineresurssin riittävyys tulee muodostumaan kasvua rajoittavaksi tekijäksi, mikäli kasvua ei saada pidettyä yllä ja monimuotoisuustoimia toteutettua kustannustehokkaasti.

Antti Asikainen

Tutkimusylijohtaja

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 09.10.2024 klo 12:38:27.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:
Antti Asikainen
Antti Asikainen, Mikko Kurttila, Meri Kallasvuo, Johanna Kohl, Jussi Leppänen, Antti Mutanen, Esa-Jussi Viitala

Liitteet:

Tiedoksi: